

## Együttműködésünk a németekkel a világháború első időszakában.

A világháborút megelőzőleg, a Monarchia és a Németbirodalom tulajdonképpen csak politikailag állott egymással szövetségben. Katonai szövetség, olyan értelemben, mint amilyen pl. Franciaország és Oroszország között fennállott, nem volt. A két hadsereg együttműködését, közös háború esetére, csak egészen nagy vonásokban szögezték le. A két birodalom hadseregének vezérkari főnökei, még pedig a Monarchia részéről Conrad altábornagy, Németország részéről Moltke tábornok évenként személyesen, vagy írásban vitatták meg a két hadsereg együttműködésének módozatait. A megállapodás szükségessége abban gyökeredzett, hogy a központi hatalmaknak, a közösen viselendő háború esetén, számolniuk kellett azzal, hogy két, vagy több arcvonalon kell egyidejűleg harcolniuk. A számításba jövő két hadszíntér a francia és orosz hadszíntér volt.

A két hadsereg felhasználása és együttműködése dolgában kötött megállapodások, a változó politikai és katonai viszonyok szerint, időnkint helyesbítve lettek ugyan, de az alapgondolat változatlan maradt. Eszerint Németország ereje legnagyobb részével először Franciaország ellen fordul. A Monarchia hadserege a keleti hadszíntéren az oroszokat mindaddig feltartóztatja, míg — a francia arcvonalon várható gyors döntés eredményeként — a német részről felszabadult erőkkel, a központi hatalmak *együttes* hatalmas támadást kezdenek meg az oroszok ellen.

A világháborút megelőzőleg utoljára 1913 december 20.-án kötött megállapodás szövege szerint így hangzott:

„Németország ereje zömével először Franciaország ellen fordul. Az oroszokkal szemben csak 12—14 hadosztályt hagy Keletporoszországban és egy, főleg tartalék alakulatokból álló hadtestet Poroszsziléziában. Ausztria-Magyarország feladata, a hadműveleteket az oroszok ellen, a németek keleti arcvonalán lévő erőivel *egybehangzóan* mindaddig vezetni, míg a Franciaországban várható döntés után az oroszok ellen együttesen végrehajtandó nagy hadműveletekhez tekintélyes német erők lesznek a keleti hadszíntérre irányíthatók.”<sup>1</sup>

<sup>1</sup> *Conrad*: „Aus meiner Dienstzeit.“ IV. kötet.

Idő dolgában azzal számolt a német hadvezetőség, hogy a mozgósítás kezdetétől számított 22-ik napon, nyugaton a döntést eléri és hogy a franciák ellen meginduló hadműveletek hatodik hetének végén nyugaton a háború bevégeződik, vagy legalább is olyan lesz ott a helyzet, hogy a német főerők keletre lesznek eltolhatók.

Ezen a nagy alapelven felül, az egyes hadszíntereken úgy a felvonulásban, mint a hadműveletek vezetésében mindkét birodalom hadvezetőségének — vagyis keleten a magyarosztrák hadsereg főparancsnokságának, nyugaton a német legfőbb hadvezetőségnek teljesen szabad keze volt.

A közben kitört világháború eseményei mindezeket a megállapodásokat csakhamar halomra döntötték. A nyugati hadszíntéren várható gyors döntés reménye a marnei csatával megsemmisült. A pillér, mely a két hadsereg együttműködésének alapja lett volna, összeroppant és vele együtt semmivé lett a központi hatalmak minden reménye, hogy a háborút gyorsan és győzelmesen befejezhetik.

Németország a Monarchiával szemben vállalt kötelezettségeinek, a marnei vereség miatt, csak csekély részben tudott megfelelni.

Német részről a nyugati hadszíntéren a gyors döntés reménye többek között a franciák feletti számbeli fölényen is nyugodott. Ez a túlsúly a német hadsereg nagyobb erején kívül azzal is adódott, hogy a világháborút megelőzőleg Németországnak még a hármasszövetség harmadik tagjának, Olaszországnak a központi hatalmak oldalán való közreműködésével is számolt.

Még 1914-ben, közvetlenül a világháború kitörése előtt, a német és olasz hadvezetőség között olyan megállapodás jött létre, hogy a franciák ellen nyugaton felvonuló német hadsereg megerősítésére egy 3 hadtestből és 2 lovashadosztályból álló hadsereget küldenek a Rajna mellé az olaszok.

Nem szólva arról, hogy az olaszok beavatkozása esetén Franciaország kénytelen lett volna hadseregének tekintélyes részét az olasz határral szemben felvonultatni: a megígért támogatásnak, a központi hatalmak haderőinek tervezett felvonulásában nem volt nagy jelentősége. Az olasz erősítésnek a francia-német arcvonalra érkezésével ugyanis csak a mozgósítást követő 3—4 héten lehetett számolni. A német hadvezetőség viszont, mint tudjuk, abban bízott, hogy nyugaton már a mozgósítást követő 22-ik napig sikerül a döntést elérnie. Így tehát Németország, még az olaszoknak oldalunkon való beavatkozása esetében sem volt abban a helyzetben, hogy a nyugati hadszíntérről — legalább is az első időben — a már megígért 12—14 hadosztályon kívül még további erőket tudott

volna a Monarchia tehermentesítésére a keleti hadszíntérre irányítani.

Egyideig, főleg az olasz vezérkar főnökének, Pollio tábornoknak, a központi hatalmakkal szemben tanúsított rokon-szenve folytán, még azt is remélni lehetett, hogy az olaszok a Monarchiát is közvetlenül támogatni fogják. Azonban Pollio tábornoknak időközben bekövetkezett halála, az olaszoknak szövetségtársaikkal szemben megváltozott magatartása, úgy a németekkel kötött megállapodást, mint a Monarchiának megígért támogatást semmivé tette.

Ennek folytán, alig néhány héttel a háború kitörése előtt, a német legfelsőbb hadvezetőség a franciák ellen alkalmazni szándékolt erőt szaporítani kényszerült. Mivel pedig az erősítést csak a keleti arcvonalra szánt erőből vehette, az olaszok magatartása közvetve a Monarchiát is súlyosan érintette, mert a németek az előbb kötött megállapodásoktól eltérően, nem 12—14 gyaloghadosztályt, hanem csak 9 gyaloghadosztályt állítottak az oroszokkal szembe.

A világháború kitörésekor a két birodalom legfőbb hadvezetősége a keleti hadszíntéren alkalmazandó haderők együttműködése terén, a már ismert alapelvek szemmeltartásával, véglegesen a következő megállapodást kötötte:<sup>2</sup>

Németország Oroszország ellen a következő erőkkel vonul fel: A) Thornnál egy 9 gyalog- és 1 lovas hadosztályból álló hadsereggel (8. német hadsereg).

B) Czenstochau—Kalisch körletében egy hadtesttel (2 hadosztály, 24 zászlóalj, lovassággal és tüzérséggel).

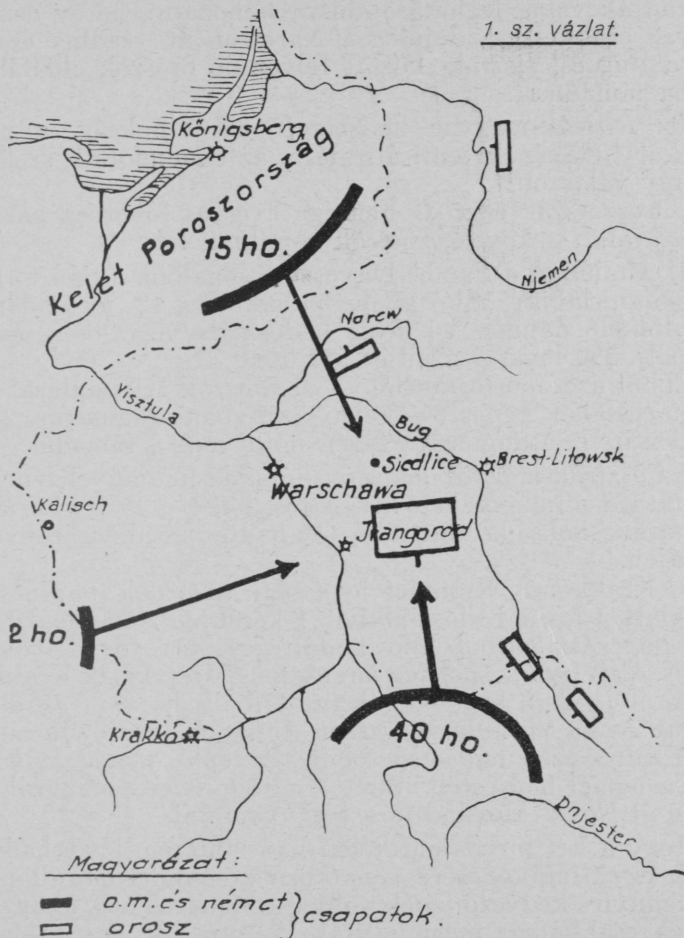
C) A tizenegyedik mozgósítási naptól kezdve még további 5 tart. hadosztálllyal.

Az oroszok ellen felvonuló 8. német hadsereg parancsnokának, Prittwitz vezérezredesnek parancsa van, hogy az orosz hadseregből lehetőleg sok erőt kössön le, ezeket ezáltal az osztrák-magyar hadseregtől vonja el és így annak első harcait könnyítse meg.

Amennyiben az oroszok már korán és a német keleti haderőket túlszárnyaló erővel támadnának Poroszországra, úgy ezzel megkönnyítik az osztrák-magyar hadsereg előretörését és pedig annál inkább, minél előbb sikerül az osztrák-magyar hadseregnek Oroszországba benyomulnia.

Ila az oroszok támadása a Visztulától északra elmarad, akkor a német parancsnoknak az lesz a feladata, hogy a keleten lévő német erőkkel olyan irányban nyomuljon be Oroszországba, amely az osztrák-magyar haderők előnyomulását a legjobban megkönnyíti.

<sup>2</sup> Conrad: „Aus meiner Dienstzeit.“ IV. kötet.



A Kalisch—Censtochaunál felvonuló német hadtest a tizenkettedik mozgósítási napon, Radomon, Kielcén át Nowo-Alexandriára fog előremenni. Ennek a hadtestnek az osztrák-magyar haderők balszárnyához kell csatlakoznia és vele szoros együttműködésben feltartóztatatlanul előre menni.

Tudjuk, hogy az osztrák-magyar hadsereg főparancsnokság, melynek vállaira a kölcsönös megállapodás értelmében csaknem az egész orosz hadsereg feltartóztatásának feladata nehezedett, a Bug és Visztula közötti területen gyülekező orosz főerőt Lublin és Cholm irányában akarta megtámadni. Conrad elgondolása szerint, az osztrák-magyar haderőknek ezt a támadását a Keletporoszországban felvonuló németek olymó-

don tudták volna leghatásosabban támogatni, ha az osztrák-magyar erőkkel egyidejűleg a Narewon át, Siedlice irányában, a Bug és Visztula között felvonuló oroszok oldalába és hátába támadnak.

Az osztrák-magyar hadsereg főparancsnokság, a német vezérkar főnökének fenti átiratára, az elmondottak szellemében, így válaszolt:

„Oroszország ellen Ő Fensége Frigyes főherceg parancsnoksága alatt a következő erők vonulnak fel:

a) Általában a San és Dnyeszter vonalból, a San torkolatától Stanislauig: 38½ gyaloghadosztály, 12 menetdandár, 8 népfölkelő dandár, 10 lovas hadosztály, azaz összesen 670 zászlóalj, 350 lovas század és 330 üteg.

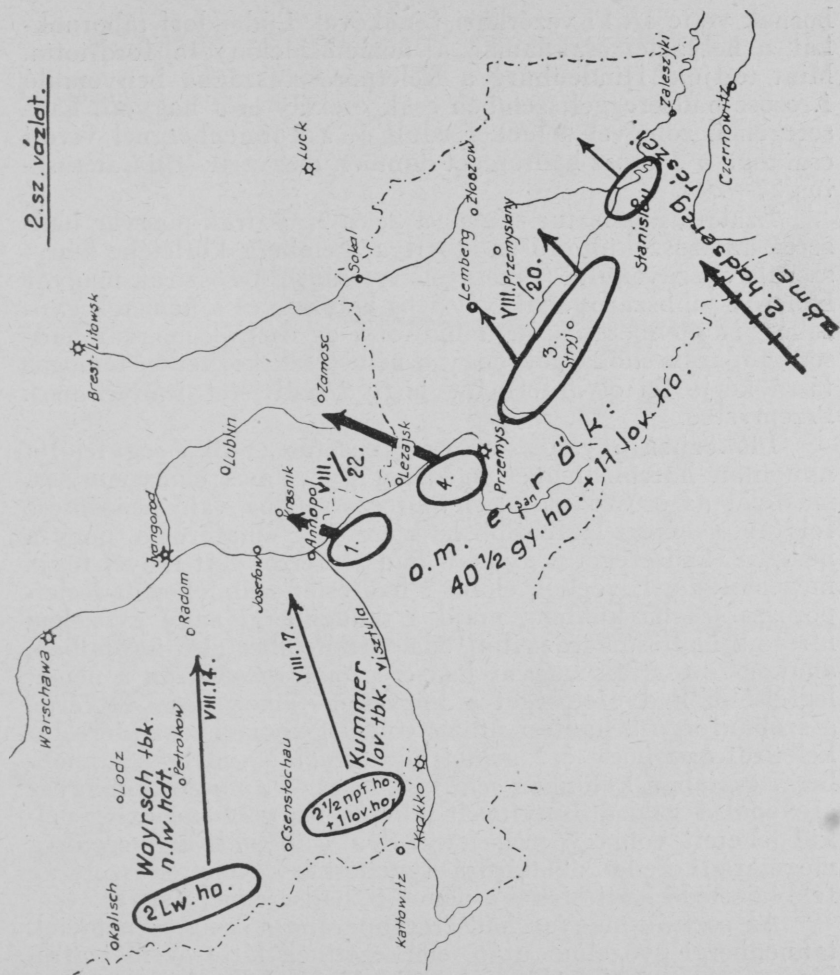
Ebből a csoportosításból — az oroszok felvonulásához és magatartásához képest — keleti irányban augusztus 20-án, északi irányban augusztus 22-én indul meg a támadás.

Az osztrák-magyar hadsereg támadó hadműveletének támogatására mindenképen kívánatos, hogy a Prittwitz tábornok parancsnoksága alatt álló 4½ hadtest Siedlice irányában támadjon.

b) Krakkónál, Kummer lovassági tábornok parancsnoksága alatt, 1 lovas hadosztályból, 1 kerékpáros zászlóaljból és 44 gyalog zászlóaljból álló hadseregcsoport fog felvonulni. A hadsereg főparancsnokság augusztus 8-án érkezik Krakkóba és parancsot kap, hogy augusztus 17-én a határon át, általában iránnyal a Visztula szakaszon Annapol. Josefowra támadjon. Ezáltal ez a hadseregcsoport egyenlő magasságba jut azzal a német hadtesttel, mely Kalisch—Censtochauról, Radomon át Nowo-Alexandriára fog nyomulni.“

Hogy a két birodalom keleti hadszíntéren lévő hadseregeinek együttműködésére vonatkozó kölcsönös megállapodások mennyire kedvezőtlenek voltak a Monarchiára, azt az események csakhamar megmutatták. Az oroszok, úgy a Monarchiával, mint Németországgal szemben, várakozáson felüli gyorsasággal fejezték be a mozgósítást. Az előnyomuló 3½ osztrák-magyar hadsereg 5, harcra teljesen felkészült orosz hadsereggel találta magát szemközt. A német 8. hadsereggel szemben pedig 2 orosz hadsereg (1. és 2.) nyomult be Keletporoszországba.

A Prittwitz tábornok parancsnoksága alatt álló német 8. hadsereg, melynek egy része tartalékalakulatokból állott, még arra is gyengének bizonyult, hogy Keletporoszországot az oroszok beözönlésétől megvédje, nemhogy a kölcsönös megállapodás szerinti irányban, a Narewon át, Siedlicére lett volna képes támadni. 1914 augusztus 22-én, ugyanakkor, amikor az osztrák-magyar hadsereg megkezdte támadó hadmű-



veleteit az oroszok ellen és nyugaton a német hadsereg, Belgiumon át, győzedelmesen nyomult előre a franciák földjére, a Keletporoszországot védő 8. hadsereg helyzete nem volt éppen kedvezőnek mondható. A hadsereg zöme, a Nyemenen át előnyomuló Rennenkampf tábornok hadseregének (1. orosz hadsereg) erős nyomására, Keletporoszország belsejébe vonult vissza. Ugyanekkor délről, a Narewen át Keletporoszországba előretört 2. (Samsonoff) orosz hadsereggel szemben álló XX. német hadtest is már visszavonulni készült.

Ebben a válságos időben a szorongatott 8. német hadsereg parancsnokságát Prittwitz tábornoktól Hindenburg tá-

bornok vette át, ki vezérkari főnökével, Ludendorf tábornokkal, a helyzetet csakhamar a németek előnyére fordította. Mint tudjuk, Hindenburg a Keletporoszországba benyomuló 1. orosz hadsereggel szemben csak csekély erőt hagyott, hadseregének zömével délnek fordult és a Tannenbergnél vívott csatában a 2. orosz hadsereget döntően megverte (1914 augusztus 27—29.).

Ezalatt, augusztus végén, a 2. és 3. osztrák-magyar hadsereg az oroszoktól erősen szorítva, Lemberg körletébe kényszerült visszavonulni (Przemyslany csata). Az osztrák-magyar haderők jobbszárnyának válságos helyzete és a németek győzelme Tannenbergnél, arra indította az osztrák-magyar hadseregfőparancsnokságot, hogy a németeket közvetlen támogatásra kérje fel olyanformán, hogy 2 hadtestet irányítsanak Przemyslbe.

Időközben ugyanis — még augusztus 25-án — egyfelől a nyugaton harcoló német hadsereg győzelmes előnyomulása, másfelől az oroszoknak Keletporoszországba való beözönlése folytán, a német legfelsőbb hadvezetőség elhatározta, hogy a német 8. hadsereget a nyugati hadszíntérről vett erővel fogja megerősíteni. E végből, előbb 3 hadtestet szándékozott Keletporoszországba küldeni, majd a tannenbergi nagy győzelem hírére 2 hadtestet irányított oda. Szeptember első napjaiban, amikor az osztrák-magyar hadseregfőparancsnokság a német legfelsőbb hadvezetőséget a közvetlen támogatásra felkérte, a szóbanforgó 2 hadtest útban volt a francia hadszíntérről a keletre, úgy hogy e 2 német hadtestnek — mely a tannenbergi csatában különben sem vett részt — az osztrák-magyar arcvonalra való átirányítását minden nagyobb nehézség nélkül lehetett volna végrehajtani. De a német hadvezetőség megmaradt eredeti elhatározása mellett és a Keletporoszország felé közeledő hadtesteket a német 8. hadseregnél hagyta.

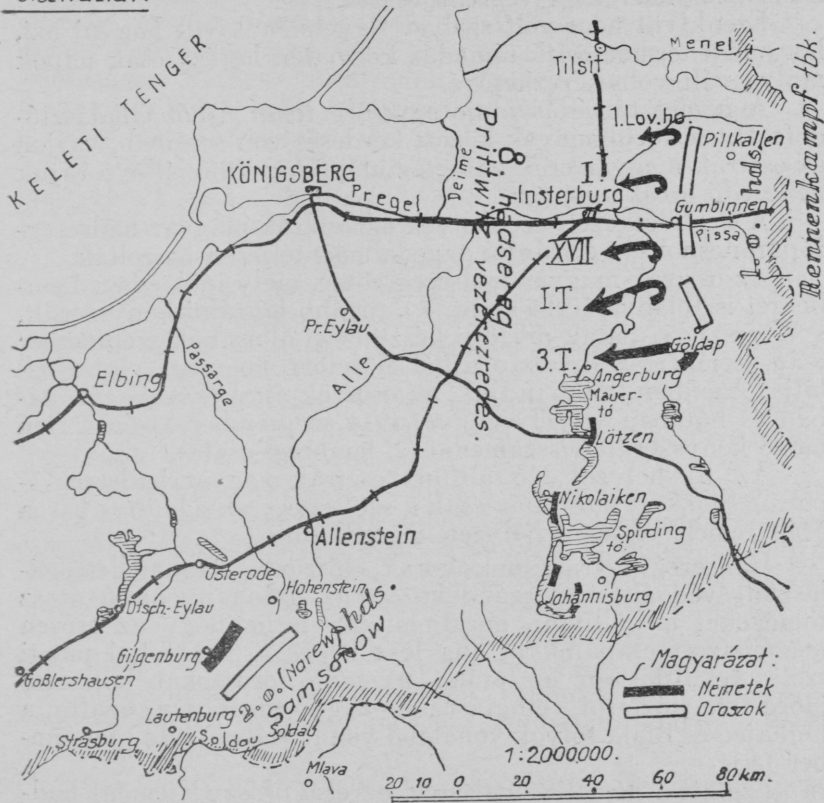
Az osztrák-magyar hadseregfőparancsnokság, a németek tannenbergi győzelme után elérkezettnek látta az időt arra, hogy a német legfelsőbb hadvezetőséget, a kölcsönös megállapodás szerinti irányba (Siedlice) való támadásra újból sürgősen és nyomatékkel felkérje (1914 szeptember 2.).

A német hadvezetőség közvetlenül a tannenbergi győzelem után készen is állott arra, hogy főerejével az Alsó-Narewen át, Siedlice irányában támadjon, annál is inkább, mert azt remélte, hogy ezzel az 1. orosz hadsereget is visszavonulásra készíti. Az 1. orosz hadsereg azonban nyilván azért, mert nem értesült idejében arról, hogy a 2. orosz hadsereg időközben megsemmisült, előnyomulását nyugat felé, Keletporoszország belsejébe folytatta.

Ennek azután az volt az eredménye, hogy a német legfelsőbb hadvezetőség, már erkölcsi okokból is, elsősorban

Általános helyzet Kelet-Poroszországban VIII. 22.-én

3. sz. vázlat.



Keletporoszországot akarta a beözönlő oroszoktól megtisztítani és az osztrák-magyar hadseregparancsnokságnak újabb sürgetésére azt a választ adta, hogy a német 8. hadsereg siedlicei előnyomulását az 1. orosz hadsereg az oldalában veszélyezteti, ezért az Alsó-Narewen át tervezett hadműveleteket megelőzőleg, először még egy gyors csapást kénytelen az 1. orosz hadseregre mérni.

Az osztrák-magyar hadseregfőparancsnokságnak, a németek ez utóbbi elhatározása alapján, nem volt nehéz kiszámítani, hogy ilymódon a Bug és Visztula között mikor remélheti a német hadsereg tehermentesítő támadását. Még a legkedvezőbb esetben is, számolnia kellett azzal, hogy a 2. orosz hadsereg elleni hadművelet legalább 6—8 napig tart, azután



az új irányba való átcsoportosításhoz és támadáshoz újabb 8—10 nap kell, úgy hogy legalább is 3 hétre lett volna szükségére a német 8. hadseregnek ahhoz, hogy a két különböző irányú hadműveletet végrehajthassa.

Ezenkívül nem volt szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy a tehermentesítő támadás közvetlen hatása csak napok múlva vált volna érezhetővé.

A német támadás ideje egyelőre tehát újból elhalasztódott. Ilyen körülmények között kérdéses volt azonban, vajjon az osztrák-magyar erők eddig az időpontig kibírják-e a rájuk nehezedő orosz nyomást?

A bekövetkezett események az osztrák-magyar hadsereg-főparancsnokság ezirányú aggodalmait teljesen igazolták.

Az osztrák-magyar hadsereg zöme, mely időközben Lembergét is föladvá (1914 szept. 4.), tovább hátrálni kényszerült, a Wereszycza patak mögötti készültségi állásából, szeptember 8-án, Lemberg irányában újból előretört, hogy azt visszafoglalja. Azonban, mint tudjuk, az oroszok által északi szárnyában és hátában veszélyeztetve, 1914 szeptember 11-én a San mögé kényszerült visszamenni (2. lembergi csata).

Az új helyzet elé állított osztrák-magyar hadsereg-főparancsnokság, most már csak a szövetségesek *együttes* harca árán remélt válságos helyzetén javíthatni.

Hadsereg-főparancsnokságunk először a San mellett választott védőállásban szándékozott az utána nyomuló orosz tömegeket megállítani, majd, miután látta, hogy az erősen megtépázott csapatokkal alig lesz képes a San folyó menti széles felállításban az utána nyomuló oroszokat hosszabb időre feltartóztatni, elhatározta, hogy tovább nyugatra, a Dunajec és Biala folyók vonalába vonul vissza (1914 szeptember 14.).

Ezalatt a német 8. hadsereg, az első orosz (Njemen) hadsereget a Mazuri tavaknál vívott csatában megverte és Keletporoszországot az oroszoktól véglegesen megtisztította (szept. 11—13.). Most érkezett volna el az a pillanat, amikor az így felszabadult németek Keletporoszország déli határán át, Siedlice irányában, a megígért támadást megkezdhetnék volna. De a megvert osztrák-magyar hadseregre nézve, a németek ezirányú tehermentesítő támadása most már elveszítette minden jelentőségét. A központi hatalmak hadvezetőségeinek számolniok kellett azzal, hogy az oroszok nyugati irányban folytatva előnyomulásukat, Porosz-Sziléziába és Morvaországba törnek be. Az osztrák-magyar hadseregnek közvetlen támogatásra volt szüksége és így a német legfelsőbb hadvezetőség azon kérdésére, vajjon 5 hadtesttel a kívánt irányba (Siedlice), az Alsó-Narewen át támadjon-e, avagy pedig a Keletporoszországban lévő német erők zömét az osztrák-magyar

erők közvetlen támogatására, vasúton Porosz-Sziléziába vezesse, hadvezetőségünk az utóbbi mellett döntött.

Az előbb említetteket figyelembevéve hadvezetőségünk, a 2. leMBERGI csatát követő általános visszavonulás megkezdésekor, még szeptember 11-én, újból arra kérte a legfelsőbb német hadvezetőséget, hogy 2 hadtestét sürgősen Krakkóba szállíttassa. Kérését azzal okolta meg, hogy az osztrák-magyar és német erők együttműködését most már csak ezen az úton látja biztosítva.

A német legfelsőbb hadvezetőségnek először az volt a terve, hogy egy, 2 hadtestből álló, hadseregcsoportot alakít Felső-Sziléziában (szeptember 14.).

Ez azonban pusztán csak védőintézkedés lett volna, amellyel a galíciai helyzeten nem sokat könnyíthetett. A Visztula és a Kárpátok gerince közt, Nyugat-Galiciába visszavonuló, erősen megtépázott osztrák-magyar erőknek sokkal nagyobb támogatásra volt szükségük. Elsősorban az északi szárny szorult megtámasztásra és éppen ezért hadseregfőparancsnokságunk a németek által megígért erősítéseket Krakkóba kérte irányítani.

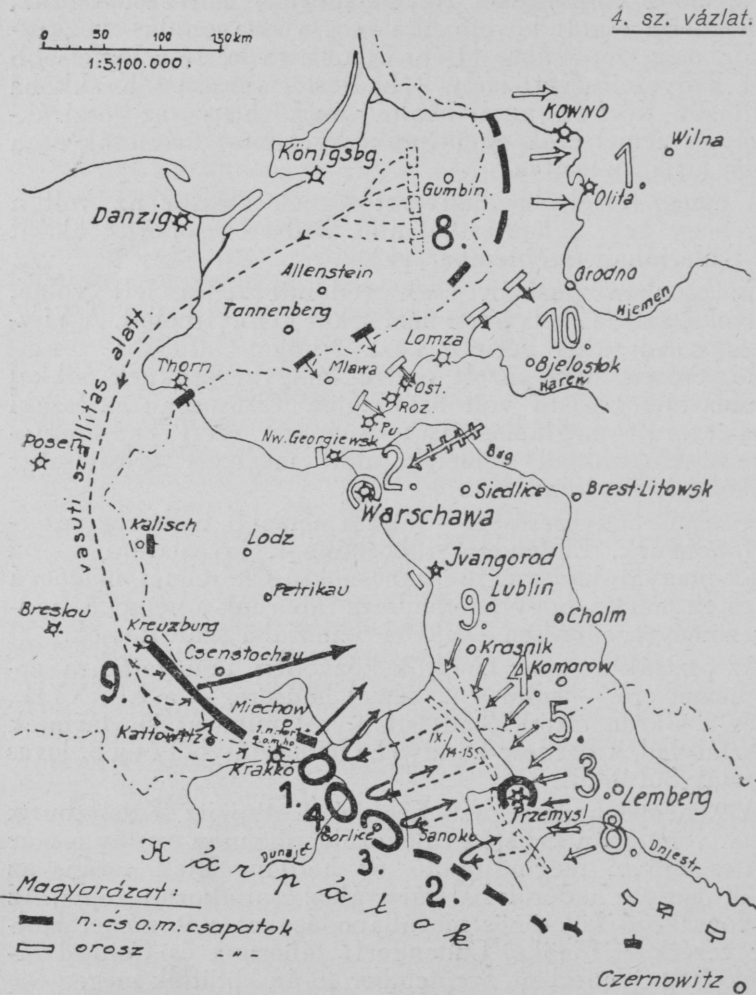
A német hadvezetőség — főleg a német 8. hadsereg vezérkari főnökének, Ludendorff tábornoknak javaslatára — az osztrák-magyar hadseregfőparancsnokság kérelmét magáévá tette és elrendelte, hogy Hindenburg tábornok a német 8. hadsereg zömével, sürgősen Délkelet-Sziléziába szállíttassék.

Az osztrák-magyar haderők közvetlen támogatására érkező német erő — mint a 9. német hadsereg — a XI., XVII., XX. és a Gárda tartalékhadtestből, valamint a 35. tartalék hadosztályból, a Bredow-Landwehr hadosztályból és a 8. lovas hadosztályból állott.

A 9. német hadseregnek Krakkó, Kattowitz, Kreutzburg, Kalisch vonalában kellett gyülekeznie, ahonnan ezután a már együttes erővel megindítandó új hadműveletnek során, az osztrák-magyar haderők balszárnyához csatlakozott volna. Az erre vonatkozó kölcsönös megállapodásokat a 9. német hadsereg vezérkari főnöke, Ludendorff tábornok és Conrad tábornok Neu-Sandecben, szeptember 18-án kötötték meg.

Az osztrák-magyar hadseregfőparancsnokság még szeptember 14-én, amikor a németek közvetlen támogatása bizonyossá vált, a már előbb említett okok miatt is lemondott arról, hogy az oroszok feltartóztatását a San vonalában kísérelje meg és minden igyekezetével azon volt, hogy hadseregeit, komoly harcokat kerülve, Nyugat-Galiciába vezesse vissza, ahol is a beérkező német 9. hadsereggel a sziléziai bánya- és iparvidék sűrű vasúthálózata folytán, a legkönnyebben egyesülhetett.

Általános helyzet 1914. szeptember második felében.



Szeptember 18-án, a megegyezés idejében, az oroszok további magatartását még teljes homály fedte. Az oroszok hatalmas tömegei még a San keleti oldalán állottak és csak kisebb erők voltak attól nyugatra. Számolni kellett azonban azzal, hogy az osztrák-magyar hadsereget visszavonulásra kényszerített nagy orosz tömegek nemcsak a Sanon fognak átkelni, hanem — a Visztula és a Kárpátok közti aránylag szűk arcvonal miatt, már technikai okokból is — egyes

részeikkel attól északra is előre fognak menni. Hogy milyen erővel, az részben attól is függött, hogy az orosz hadvezetőség a Porosz-Sziléziába tartó német erők felvonulásáról és elosztásáról mikor kap hírt. Tudva azt, hogy az oroszok nemcsak a Sanon át, hanem az attól északra lévő Visztula szakaszon is elő fognak nyomulni, a szövetségesek elhatározták, hogy a Szilézia keleti határszélén gyülekező 9. német hadseregen kívül, még az osztrák-magyar haderők egy részét is a Visztulától északra fogják felvonultatni.

E végből a 9. német hadseregparancsnokság elsősorban azt kérte, hogy az 1. osztrák-magyar hadsereg kötelékében visszavonuló Woyrsch német Landwehr hadtestet a Visztulától északra hozzák át. Ez a hadtest, a már ismert megállapodások szellemében, az augusztusi kezdőharcokban, Kummer tábornok hadseregcsoportjával karöltve, Orosz-Lengyelországban nyomult elő, majd Anapolnál átkelt a Visztulán és délre kanyarodva, a Lublin alatt harcoló 1. osztrák-magyar hadsereghez csatlakozott.

A német Landwehr-hadtesten kívül az osztrák-magyar hadseregfőparancsnokság az 1. hadseregből még 4 gyalog- és 2 lovashadosztályból álló seregcsoportot is szándékozott a Nidánál, a Visztulától északra, alkalmazni.

A szövetségesek az új hadműveletek megkezdését a Kielcze, Nida, Dunajec és Biala vonalából tervezték. Az volt a szándékuk, hogy az itteni készülségi állásokból kelet felé törnek elő és az ellenséget ott, ahol érik, megtámadják.

Az új hadműveletek megkezdésének időpontja attól függött, hogy mennyi idő alatt sikerül a 9. német hadsereget Keletporoszországból Délkelet-sziléziába átszállítani.

A német hadvezetőség úgy számolt, hogy a 9. német hadsereg szeptember 29-én befejezheti felvonulását az új körletben. Az osztrák-magyar hadseregfőparancsnokság pedig azt remélte, hogy visszavonulóban lévő hadseregei szeptember 26-án elérik a Dunajec és Biala vonalában kiszemelt készülségi állást.

Azonkívül a visszavonuló osztrák-magyar hadseregnek is, a közel egy hónapi szakadatlan menet és harc után, pótlásra és legalább néhány napi pihenésre volt szüksége.

Az együttműködéshez szükséges feltételek megteremtése nem volt könnyű feladat. Az osztrák-magyar haderők balszárnyán kívül, lépcsőben, hátul felvonuló német hadseregnek ahhoz, hogy az osztrák-magyar haderők előnyomulását a Visztulától északra megbízhatóan kísérhesse, először az utóbbiakkal egy magasságba kellett jutnia.

A visszavonuló osztrák-magyar erők szeptember 26-án érték el, a Dunajec és Biala vonalában, a már előbb elkészí-

tett készültségi állást, hol a csapatoknak végre alkalmuk nyílt, hogy az első hadihónap véres harcait legalább részben kipihenhessék. Az 1. osztrák-magyar hadseregnek azok a részei, amelyek arra voltak kiszemelve, hogy a német 9. hadsereggel együtt, a Visztulától északra nyomuljanak elő, szeptember 27-én kezdték meg a Visztulán az átkelést, úgy hogy szeptember 30-án már a Nidánál állottak. A 9. német hadsereg szeptember 27-én, két nappal előbb, mint várható volt, ugyancsak befejezte kirakodását és gyors ütemben előnyomulva, szeptember 30-án, az 1. osztrák-magyar hadseregnek, a Visztulától északra, a Nidánál lévő részeivel ugyancsak egymagasságba, Kielcze, Piotrokow vonaláig jutott előre.

Ebből a helyzetből október 1-én, tehát alig három héttel a szerencsétlen 2. lebergi csata után, az osztrák-magyar hadsereg törhetetlennek látszó erőben készenállott arra, hogy végre most már a németekkel vállvetve, újból az orosz tömegekre vethesse magát.

*Vitéz Lánghy Emil.*